

Piotr Rachwał

Staropolskie księgi metrykalne w archiwach parafialnych archidiecezji lubelskiej*

I. Wstęp. II. Terytorium. III. Staropolska rejestracja metrykalna a prawodawstwo kościelne. IV. Zasób ksiąg metrykalnych w świetle dotychczasowych badań. V. Stan obecny (XII 2013 r.)

I. Wstęp

Uzupełnienie wiedzy o zasobach archiwów parafialnych jest wciąż aktualnym postulatem, a pilną potrzebę działań w tym kierunku odczuwają dwa środowiska¹. Po pierwsze, są to zawodowi historycy, świadomi bogactwa zgromadzonych tam materiałów źródłowych i możliwości poznawczych, jakie daje ich wykorzystanie². Z drugiej strony, to badacze-amatorzy zainteresowani historią „małych ojczyzn”. Wśród nich najliczniejszą grupę stanowią genealodzy³. Zdobywanie informacji o przodkach stanowi swojego rodzaju hobby. Dla części z nich poszukiwania tego typu są jednak czymś więcej, niż tylko formą spędzania wolnego czasu. Chęć zaspokojenia ciekawości idzie w parze z poszukiwaniem odpowiedzi na pytanie o swoją tożsamość, pytaniem szczególnie ważnym w dynamicznym, zatamizowanym, współczesnym świecie. Tego typu aktywność stanowi też skuteczną formę partycypacji w życiu kulturalnym, wyzwala zainteresowania historią narodową, pozwala kultywować tradycyjne wartości⁴.

* Wyrazy wdzięczności składam Metropoliecie Lubelskiemu, Jego Ekscelencji Ks. Arcybiskupowi prof. dr hab. Stanisławowi Budzikowi za wsparcie projektu naukowego i umożliwienie dostępu do archiwów parafialnych. Szczere podziękowania kieruję także w stronę dyrektora Archiwum Archidiecezjalnego Lubelskiego, Ks. dr hab. Jarosława Marczewskiego. Dziękuję ponadto wszystkim księżom proboszczom wspomnianych parafii, którzy nie tylko udostępniili archiwa, ale często w trakcie prowadzonych kwerend poświęcili swój czas, okazali życzliwość i serdeczność.

¹ M. Dębowska, *Stań badań nad archiwami parafialnymi w Polsce*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” (dalej cyt.: „ABMK”), 75, 2001, s. 11; A. Biernat, *Księgi metrykalne w archiwach państwowych*, tamże, s. 74–75. Zob. też: *Archiwa i kancelarie w służbie Kościoła i nauki*, red. W. Zawitkowska, W.P. Włazłak, Rzeszów 2012; *Ochrona zasobu archiwów kościelnych*, red. A. Laszuk, Warszawa 2012.

² C. Kukło, *Staropolska rejestracja metrykalna ślubów, chrztów i pogrzebów w warsztacie badawczym historyka*, [w:] *Człowiek w teatrze świata. Studia o historii i kulturze dedykowane Profesorowi Stanisławowi Grzybowskiemu z okazji osiemdziesiątych urodzin*, red. B. Popiołek, Kraków 2010, s. 42–43; J. Marczewski, *Rękopiśmienne materiały źródłowe doby przedrozbiorowej do dziejów diecezji chełmskiej obrządku łacińskiego we współczesnych archiwach parafialnych archidiecezji lubelskiej, diecezji siedleckiej i diecezji zamojsko-lubaczowskiej*, „ABMK”, 89, 2008, s. 249; H. Samsonowicz, *Historia regionalna*, „Małopolska”, t. XIII, 2011, s. 14–15.

³ O rosnącej lawinowo liczbie genealogów-amatorów korzystających z archiwów pisał w 2001 r. A. Biernat, op. cit., s. 66–67. Z perspektywy minionej dekady można stwierdzić, iż teza o trwałym charakterze tego zjawiska znajduje w pełni potwierdzenie.

⁴ O znaczeniu badań nad historią regionalną zob.: H. Samsonowicz, op. cit., s. 11–16. Czytelnik znajdzie tam także wybraną literaturę przedmiotu.

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom wspomnianych środowisk, przedstawię zasób staropolskich ksiąg metrykalnych przechowywanych w wybranych archiwach parafialnych archidiecezji lubelskiej. Zestawienie obejmuje metryki powstałe przed 1795 rokiem; po tej dacie w wyniku trzeciego rozbioru Lubelszczyzna⁵ weszła w skład monarchii austriackiej, co skutkowało m.in. zmianami w rejestracji metrykalnej. Prezentację źródeł poprzedzam omówieniem podziałów administracyjnych oraz przepisów prawnych, związanych z rejestracją ruchu naturalnego. Przypomnę także wcześniejsze działania zmierzające do skatalogowania ksiąg metrykalnych z Lubelskiego.

II. Terytorium

Punktem wyjścia do wyboru obiektów, a tym samym do określenia zasięgu terytorialnego badań, były granice powiatu lubelskiego ok. 1564 r., ustalone przez Stefana Wojciechowskiego⁶. Zważywszy, że historyczne granice powiatu lubelskiego wyznaczone na mapie opublikowanej w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk wzbudzają kontrowersje, należy traktować je jako umowne. Wątpliwości dotyczą przede wszystkim rozgraniczenia powiatów lubelskiego i urzędowskiego⁷, sporów nie budzi natomiast granica północna z ziemią lukowską. Pozostałą część obszaru wyznaczały granice naturalne (Wisła, Tyśmienica, Wieprz oraz wzniesienie Zachodniego Roztocza). Uwzględniając podnoszone wątpliwości, podstawą doboru okręgów parafialnych uczyniłem wspomniane czynniki geograficzne⁸. Eksplorowane parafie łączy też przynależność do tych samych, historycznych struktur kościelnych, tj. Kościoła lubelskiego⁹. Ostatecznie kwereńda objęto 58 parafii z 57 miejscowości¹⁰ (ryc. 1). Spośród wymienionych,

⁵ Na temat terminu „Lubelszczyzna” zob. m.in.: P. Szafran, *Rozwój średniowiecznej sieci parafialnej w Lubelskiem*, Lublin 1958, s. 55; *Dzieje Lubelszczyzny*, red. T. Mencil, t. 1, Warszawa 1974, s. 7–21; W. Ćwik, J. Reder, *Lubelszczyzna, dzieje rozwoju terytorialnego, podziałów administracyjnych i ustroju władz*, Lublin 1977, s. 5–7. Użycie terminu Lubelszczyzna w odniesieniu do badanego terytorium przy uwzględnieniu chronologii badań nie jest zasadne, poprawniejszym jest określenie — Lubelskie, zob. J. Chachaj, *Bliziej schizmatyków niż Krakowa... Archidiekanat lubelski w XV i XVI wieku*, Lublin 2012, s. 12.

⁶ *Województwo lubelskie w drugiej połowie XVI wieku*, oprac. S. Wojciechowski, Warszawa 1966.

⁷ Granice zaproponowane przez S. Wojciechowskiego zdecydowanie odrzuciła M. Stankowa, która na podstawie zapisków z ksiąg sądu ziemskiego urzędowskiego z lat 1504–1634 ustaliła, iż powiat urzędowski zajmował zachodnią część ziemi lubelskiej wzdłuż Wisły, na południu aż do Sanu, granicząc na południowym wschodzie z ziemią chełmską, natomiast powiat lubelski graniczył z Wisłą jedynie w okolicach Kazimierza; zob. M. Stankowa, *Powiat urzędowski w Polsce przedrozbiorowej pod względem prawno-ustrojowym*, [w:] *Z dziejów powiatu kraśnickiego. Materiały z sesji naukowej*, Lublin 1963, s. 50–52. Podobne stanowisko prezentuje także wybitny badacz Lubelszczyzny R. Szczygieł, *Lokacja miasta na prawie niemieckim i jego dzieje w czasach jagiellońskich*, [w:] *Dzieje Urzędowa*, red. R. Szczygieł, M. Surdacki, Lublin–Urzędów 2011, s. 55–100.

⁸ Z tego też powodu z badań wyłączone zostały dwie parafie wysunięte najbardziej na południe — Goraj i Biała (dzisiejszy Janów Lubelski); S. Wojciechowski wymienia je jako parafie leżące w powiecie lubelskim, wskazując jednocześnie, że nie można dokładnie wyznaczyć południowej granicy, przebiegającej przez mocno zalesione obszary, S. Wojciechowski, op. cit., s. 24–25.

⁹ Uzasadnione w takim przypadku wydaje się określanie badanej przestrzeni terminem Kościół lubelski — pojęciem odnoszącym się do całej zmieniającej się rzeczywistości terytorialnej, zarówno przed, jak i po utworzeniu diecezji, zob. *Atlas historyczny archi(diecezji) lubelskiej 1805–2010*, red. H. Gapski, Lublin 2011, s. 11–12.

¹⁰ **Baranów** pw. św. Jana Chrzciciela, **Bełżyce** pw. Nawrócenia św. Pawła Apostoła, **Biskupice** pw. św. Stanisława BM, **Nałęczów** pw. św. Jana Chrzciciela (dawna p. Bochothnica), **Boża Wola** pw. św. Antoniego Padewskiego, **Bychawa** pw. św. Jana Chrzciciela i św. Franciszka z Asyżu, **Bychawka** pw. Wszystkich Świętych, **Bystrzyca** pw. Wniebowzięcia NMP, **Chodel** pw. Trójcy Świętej i Narodzenia NMP, **Czemierniki** pw. św. Stanisława BM, **Czerniejów** pw. św. Wawrzyńca, **Częstoborowice** pw. św. Apostołów Piotra i Pawła, **Dys** pw. św. Jana Chrzciciela, **Fajslawice** pw. św. Jana Nepomucena, **Firlej** pw. Przemienienia Pańskiego, **Garbów** pw. Przemienienia Pańskiego, **Golańb** pw. św. Floriana i św. Katarzyny, **Kamionka** pw. św. Apostołów Piotra i Pawła, **Karczmiska** pw. św. Wawrzyńca, **Kazimierz Dolny** pw. św. Jana Chrzciciela i św. Bartłomieja Apostoła, **Kielczewice** pw. Trójcy Przenajświętszej i Nawiedzenia NMP, **Kijany** pw. św. Anny, **Klementowice** pw. św. Klemensa i św. Małgorzaty, **Kluczkowice** pw. Świętej Trójcy, **Konopnica** pw. Wniebowzięcia NMP i św. Kata-

Ryc. 1. Parafie archidiecezji lubelskiej objęte akcją inwentaryzacji zasobów staropolskich ksiąg metrykalnych (oprac. P. Rachwał)

Fig. 1. The Lublin archdiocese parishes whose Old-Polish registers have been catalogued (by P. Rachwał)

rzyny Aleksandryjski, **Końskowola** pw. Znalezienia Krzyża Świętego i św. Andrzeja Apostoła, **Krasienin** pw. Narodzenia NMP i św. Sebastiana, **Krężnica Jara** pw. św. Floriana, **Krzzonów** pw. Wniebowzięcia NMP, **Kurów** pw. Narodzenia NMP i św. Michała Archanioła, **Lubartów** pw. św. Anny, **Lublin** pw. św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty (Archikatedra), **Lublin** pw. św. Mikołaja, **Lublin** pw. św. Jakuba Apostoła (dawniej **Abramowice**), **Lublin** pw. św. Marcina (dawniej **Zemborzyce**), **Łańcuchów** pw. św. Jana Chrzciciela, **Łęczna** pw. św. Marii Magdaleny, **Łuszczów** pw. św. Barbary, **Markuszów** pw. św. Józefa, **Matczyn** pw. Wniebowzięcia NMP, **Melgiew** pw. św. Wita, **Michów** pw. Wniebowzięcia NMP, **Niedrzwica Kościelna** pw. św. Bartłomieja Apostoła, **Opole Lubelskie** pw. Wniebowzięcia NMP, **Piaski** pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, **Piotrawin** pw. św. Tomasza Apostoła i św. Stanisława BM, **Puławy** pw. św. Józefa (dawniej **Włostowice**), **Puchaczów** pw. Wniebowzięcia NMP, **Ratoszyn** pw. św. Macieja Apostoła i św. Katarzyny, **Rudno** pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, **Serniki** pw. św. Marii Magdaleny, **Targowisko** pw. św. Tomasza Becketa, **Wąwolnica** pw. św. Wojciecha BM, **Wilkołaz** pw. św. Jana Chrzciciela, **Wilków** pw. św. Floriana i św. Urszuli, **Wojciechów** pw. św. Teodora, **Wysokie** pw. św. Michała Archanioła, **Żyrzyn** pw. św. Apostołów Piotra i Pawła.

50 parafii istniało w XVI wieku¹¹, w XVII w. erygowano kolejne: Serniki¹², Czerniejów¹³, Żyrzyn¹⁴, Matczyn¹⁵, a w następnym stuleciu Fajslawice¹⁶. Badaniem objęto także parafie Łuszczów i Firlej, które działalność rozpoczęły po 1795 r., ale już wcześniej spełniały rolę parafii filialnych; stale rezydował tam kapłan oraz prowadzono odrębną rejestrację ruchu naturalnego¹⁷.

Wszystkie wymienione parafie leżały w granicach województwa lubelskiego powstałego w 1474 roku. Jedynie parafia Gołąb, położona w widłach Wisły i Wieprza, do początku XVI w. należała do województwa sandomierskiego¹⁸.

Eksplorowany obszar (ok. 6500 km²) wchodził początkowo w skład dwóch powiatów¹⁹ — lubelskiego oraz części urzędowskiego. Stan ten uległ zmianie wraz z rozbiarami. W 1772 r. Austria zajęła m.in. część województwa lubelskiego, zaś w 1795 r. cała Lubelszczyzna weszła w skład Galicji Zachodniej. Podzielono ją na dwanaście cyrkułów. Badane parafie znalazły się w cyrkułach: lubelskim (obejmującym byłą ziemię lubelską w promieniu ok. 30 km od Lublina), józefowskim (obejmującym parafie powiatu urzędowskiego oraz tereny nadwiślańskie ziemi lubelskiej), chełmskim (w którym znalazł się m.in. wschodni skrawek ziemi lubelskiej z Biskupicami i Parczewem²⁰).

Pod względem kościelnym cały badany obszar aż do roku 1790 leżał w granicach diecezji krakowskiej (metropolia gnieźnieńska)²¹. W XVI w. diecezja ta podzielona była na archidiaconaty: krakowski, sądecki, sandomierski, zawichojski i lubelski²². W granicach tego ostatniego znalazło się 55 spośród 57 wzmiankowanych wyżej parafii²³, jedynie parafie Targowisko i Wysokie należały do archidiaconatu zawichojskiego²⁴. Jednostkami niższego szczebla były deka-

---

W artykule pominięto parafie Ostrów i Parczew, ponieważ współcześnie znajdują się poza granicami archidiecezji lubelskiej. Od początku swojego istnienia należały do struktur terytorialnych Kościoła lubelskiego, A. Rozwałka, *Sieć osadnicza w archidiaconacie lubelskim w średniowieczu. Studium archeologiczno-historyczne*, Lublin 1999, s. 208–209; zob. też: Jacek Chachaj, op. cit., s. 289–290.

¹¹ Parafia Karczmiska w XVI w. została filią parafii Kazimierz, podobnie stało się z parafią Ratoszyn, którą wcielono do parafii Chodel. W XVII w. parafia Kluczkowice została filią parafii Opole Lubelskie, a w stuleciu następnym parafia Wojciechów funkcjonowała jako filia parafii Bełżyce, *Atlas historyczny (archi)diecezji...*, s. 214, 216, 250, 268.

¹² Tamże, s. 253.

¹³ Tamże, s. 201.

¹⁴ Tamże, s. 277.

¹⁵ Tamże, s. 236.

¹⁶ Tamże, s. 205.

¹⁷ Funkcji takiej nie spełniała natomiast parafia Milejów (powstała w 1858 r.), stąd brak jej w zestawieniu, S. Litak, *Atlas Kościoła łacińskiego w Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVIII wieku*, Lublin 2006, s. 256.

¹⁸ *Dzieje Lubelszczyzny. Słownik Historyczno-Geograficzny województwa lubelskiego w średniowieczu*, t. 3, oprac. S. Kuraś, Warszawa 1983, s. 11–12; *Województwo lubelskie...*, s. 24–25.

¹⁹ Zob. przyp. 8.

²⁰ W. Ćwik, J. Reder, *Lubelszczyzna...*, s. 64–67.

²¹ W 1790 r. papież Pius VI dekretem *Quum Reverendissimus* powołał do życia diecezję chełmsko-lubelską, *Atlas historyczny (archi)diecezji...*, s. 50–52.

²² B. Kumor, *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795*, t. 4, Kraków 2002, s. 22–95. Ponadto wśród istniejących wówczas struktur autor wymienia okręgową prepozyturę kielecką, archidiaconat radomski (dekanat kielecki) i prepozyturę tarnowską.

²³ Terytorium archidiaconatu lubelskiego ukształtowało się ostatecznie pod koniec XVI w. wraz z włączeniem ziemi łukowskiej. Jego granice przetrwały bez większych zmian do końca XVIII w., zob. B. Szady, *Geografia struktur religijnych i wyznaniowych w Koronie w II połowie XVIII wieku*, Lublin 2010, s. 23. Szerzej na temat kształtowania się archidiaconatu lubelskiego zob. J. Chachaj, *Archidiaconat lubelski...*, Lublin 2012.

²⁴ B. Kumor, *Dzieje diecezji...*, s. 262; S. Litak, *Kościół łaciński w Polsce około 1772 roku*, Rzym–Lublin 1991, s. 65.

naty. Na obszarze archidiaconatu lubelskiego w latach osiemdziesiątych XVIII w. funkcjonowały cztery dekanaty: parczewski, chodelski, urzędowski oraz kazimierski²⁵.

Po trzecim rozbiore Austria zajęła międzyrzecze Wisły i Bugu. W ramach dostosowywania podziałów kościelnych do państwowych z dekanatu chodelskiego wyodrębniono dekanat lubelski, dekanat kazimierski przemianowano na kurowski, a z dekanatu urzędowskiego wydzielono dekanat zaklikowski²⁶. Utworzenie w roku 1805 diecezji lubelskiej zapoczątkowało nowy etap w dziejach Kościoła lubelskiego²⁷.

III. Staropolska rejestracja metrykalna a prawodawstwo kościelne

Termin metryka, wywodzący się z łacińskiego słowa *matrix* (pochodne: *matrica*, *matricula* i *metrica*), oznaczał najczęściej katalog, registr, spis osób, wykaz, zbiór dokumentów²⁸. Z połowy XV w. z terenu gnieźnieńskiej prowincji kościelnej pochodzi także pierwsza wzmianka mówiąca o metrykach (*metricae*) jako o spisach nupturientów²⁹. Współcześnie pojęcie to oznacza najczęściej akta kościelno-urzędowe, które zawierają spis osób ochrzczonych, zaślubionych i zmarłych. Obowiązek prowadzenia takiej rejestracji spoczywał na proboszczach, stąd określa się je często metrykami kościelnymi bądź parafialnymi.

Początku ksiąg metrykalnych należy szukać już w pierwszych latach chrześcijaństwa. Najstarsze świadectwa w tym zakresie dotyczą spisów ochrzczonych oraz zmarłych. W odniesieniu do ślubów brak jednoznacznych świadectw potwierdzających tak wczesną rejestrację³⁰. Regularna ewidencja wiernych została jednak przez Kościół dość wcześnie zarzucona. Podjęły ją na nowo wspólnoty lokalne dopiero w pierwszej połowie XV stulecia³¹. Za najstarsze zachowane księgi metrykalne uważa się dziś księgi chrztów włoskiej parafii Arezzo z 1314 r., księgi ślubów francuskiej parafii Givry z 1336 r. oraz pogrzebów z 1334 r.³² Najstarsze zachowane źródła tego typu w Polsce pochodzą z połowy XVI w.³³

Obowiązek zapisywania do ksiąg udzielonych sakramentów chrztów i ślubów wprowadził w Kościele powszechnym sobór trydencki. Na 24 sesji (11 listopada 1563 r.), w rozdziale pierwszym kanonu o reformie małżeństwa nakazano: „Proboszcz będzie posiadał księgę, w której odnotuje imiona małżonków i świadków oraz dzień i miejsce zawarcia małżeństwa, i będzie ją starannie przechowywał u siebie”³⁴. W dalszej części dokumentu czytamy: „Zanim

²⁵ S. Litak, *Atlas Kościoła...*, s. 152–153. Współczesna przynależność badanych parafii do poszczególnych dekanatów zob. Aneks 2.

²⁶ J. Gawrysiakowa, *Grupy wyznaniowe ludności w Lubelskiem w XIX wieku*, Lublin 1992, s. 29.

²⁷ *Atlas historyczny...*, s. 44 i n.

²⁸ Inne znaczenia to m.in.: pojedynczy akt chrztu, ślubu i zgonu, zbiór dawnych listów, aktów i dokumentów urzędowych, odrębna jednostka kancelarii, a potem archiwum główne w archiwum państwowym; księga czynności i uchwał kapitulnych, S. Chodyński, *Metryki kościelne*, [w:] *Encyklopedia kościelna*, red. M. Nowodworski, t. 14, Warszawa 1881, s. 224–225; J. Kurpas, *Początki ksiąg metrykalnych*, „ABMK”, 2, 1961, s. 6–9.

²⁹ R. Kotecki, *Rejestracja metrykalna wiernych w świetle potrydenckiego ustawodawstwa Kościoła katolickiego (ze szczególnym uwzględnieniem prawodawstwa diecezji Chełmińskiej, Gnieźnieńskiej, Płockiej i Włocławskiej)*, „Nasza Przeszłość”, 112, 2009, s. 141–142.

³⁰ S. Chodyński, op. cit., s. 224–229; J. Kurpas, op. cit., s. 9–16.

³¹ Brak przynajmniej w tym zakresie świadectw potwierdzających taką działalność. Więcej na temat genezy tego typu rejestracji zob. m.in. C. Kukło, *Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej*, Warszawa 2009, s. 91–95.

³² Tamże, s. 91.

³³ Np. Księga chrztów z parafii Boreczno z 1547 r., księga ślubów parafii Najświętszej Marii Panny w Krakowie z 1548 r., księgi metrykalne Bochni z 1559 r., B. Kumor, *Metryki parafialne w archiwach diecezjalnych*, „Kw.HKM”, R. XIV, 1966, nr 1, s. 66; C. Kukło, *Demografia Rzeczypospolitej...*, s. 91.

³⁴ *Dokumenty soborów powszechnych*, t. 4: *Lateran V, Trydent, Watykański I*, oprac. A. Baron, H. Pietras, Kraków 2004, s. 723.

proboszcz przystąpi do udzielenia sakramentu chrztu, dowie się pilnie od tych, których to dotyczy, jaką osobę albo jakie osoby wybrali, aby przyjęły chrzczoną osobę z świętego źródła i dopuści do tego tylko tę osobę albo te osoby, ich imiona zapisze w księdze, a także pouczy ich, że gdy zawarli z kimś związek duchowego pokrewieństwa, to nie mogą się wymawiać żadną niewiedzą³⁵. W postanowieniach soborowych nie znalazły się natomiast analogiczne treści względem zgonów.

Przywołane wyżej akty normatywne zostały jednak wkrótce sprecyzowane i rozszerzone przez papieża Pawła V w Rytuale Rzymskim z 1614 r. Według tego dokumentu, każda parafia była zobowiązana do prowadzenia pięciu serii ksiąg: ochrzczonych (*liber baptisatorum*), bierzmowanych (*liber confirmatorum*), małżeństw (*liber matrimoniorum*), zmarłych (*liber defunctorum*) oraz spisu osób zamieszkujących parafię (*liber status animarum*)³⁶. Stosowane formularze jasno precyzowały, jakie treści powinny znaleźć się w każdym z rodzajów zapisów.

W przypadku chrztu należało odnotować dokładną datę udzielenia sakramentu, miejsce, personalia szafarza, następnie podać imię chrzczonego, jego płeć i personalia rodziców. W dalszej kolejności powinny znaleźć się informacje o rodzicach chrzestnych, czyli ich imiona (jeśli matka chrzestna była zamężna, należało podać imię jej męża) i miejsce zamieszkania. Zawarto także dodatkowe wskazówki, odnoszące się do formy wpisu w przypadku, gdy nieznan był ojciec chrzczonego dziecka, bądź w ogóle nie znano rodziców. W sytuacji zagrożenia życia noworodka można było udzielić tzw. chrztu z wody, informację o tym należało jednak jak najszybciej odnotować w księgach³⁷.

W metryce ślubu należało odnotować: datę i miejsce ślubu, imię i nazwisko kapłana, personalia nupturientów i ich rodziców oraz personalia świadków i ich miejsce zamieszkania. Wymagane było także potwierdzenie odbytych zapowiedzi przedślubnych i stwierdzenie braku przeszkód do zawarcia małżeństwa. Dodatkowo przepisy przewidywały specjalne formuły, jeśli np. do zawarcia związku wymagana była dyspensa³⁸.

W metryce zgonu powinno zostać odnotowane imię i nazwisko zmarłego, miejsce i data zgonu, wiek, dane rodziców, informacje czy pozostawił żonę lub męża, czy zmarły wyznał się przed śmiercią, czy został zaopatrzony w sakramenty, a także gdzie został złożony do grobu³⁹.

Decydującą rolę w rozciągnięciu stosownych przepisów rejestracji metrykalnej na całą Rzeczpospolitą miał synod piotrkowski z 1607 r., procedujący pod przewodnictwem prymasa kardynała Bernarda Maciejowskiego. *List Pasterski* jego autorstwa (opublikowany po raz pierwszy w diecezji krakowskiej w 1601 r.) wspominał m.in. o konieczności prowadzenia przez każdego z proboszczów ksiąg metrykalnych. Mowa była o metrykach chrztów i ślubów⁴⁰. Na podstawie *Listu* Maciejowskiego ustalone zostały jednolite formularze, według których proboszczowie powinni dokonywać wpisów do ksiąg parafialnych. Zatwierdzone podczas obrad dekrety wraz ze wspomnianymi formularzami weszły następnie, za pośrednictwem synodu prymacjalnego z 1628 roku, w skład urzędowego zbioru rodzimego prawa partykularnego prymasa Jana Wężyka. Obowiązywały one duchowieństwo obu polskich prowincji kościelnych. Formalnie potwierdzał je Rytuał Piotrkowski prymasa Jana Wężyka z 1631 r. Dostosował on

³⁵ Tamże, s. 725. W przytoczonym tekście nie ma wprost mowy o podawaniu personaliów osoby, której udziela się sakramentu, jednak jako fakt oczywisty zostało to przemilczane, zob. J. Kurpas, op. cit., s. 23.

³⁶ *Rituale Romanum: Pauli V. Pontificis Maximi jussu editum et a Benedicto XIV auctum et castigatum*, Romae 1847, s. 349.

³⁷ Tamże, s. 349–350.

³⁸ Tamże, s. 350–353.

³⁹ Tamże, s. 353–354.

⁴⁰ Wprowadzał także księgi *status animarum* i spisy komunikujących na Wielkanoc, B. Kumor, *Metryki parafialne...*, s. 67.

rodzime obrzędy do wymogów powszechnych, obligował proboszczów do trzymania się ustaleń zawartych w *Formulae scribendae in libris habendis apud parochos* Rytułu Rzymskiego Pawła V z 1614 r. Rytuał Piotrkowski jako pierwszy wprowadził obowiązek rejestracji zmarłych parafian (*liber mortuorum* lub *defunctorum*)⁴¹.

W kolejnych latach zasady rejestracji metrykalnej określone były przez synodalne ustawy diecezjalne (1641, 1733, 1745, 1762 r.). Przepisy te nie zmieniały w radykalny sposób ustalonych wcześniej procedur. Stosunkowo obszernie w tej materii wypowiedział się biskup Wojciech Skarszewski. W dokumencie „Rozporządzenie Pasterskie na Diecezję Chełmską i Lubelską z 1792 r.” podkreślono potrzebę prowadzenia tego typu rejestracji: „[...] jak udający się codziennie do metryk kościelnych po świadectwo urodzenia, albo też śmierci, której osoby często bywają zawiedzeni [...] już to dla nieporządku plebanów, którzy po kartach piszą, a po tym zapominają o wszystkim z krzywdą częstokroć familii, honoru i majątku”. Stąd nakaz biskupa posiadania przez każdego z proboszczów metryk ochrzczonych, bierzmowanych, zaślubionych i zmarłych⁴². Pod koniec XVIII wieku prawodawstwo kościelne musiało podporządkować się przepisom państwowym, które stopniowo przyznały metrykom status dokumentów cywilno-prawnych, a kapłani dokonujący wpisów otrzymali nominację na urzędników państwowych⁴³.

IV. Zasób ksiąg metrykalnych w świetle dotychczasowych badań

Inicjatywy związane z inwentaryzacją metryk ziemi lubelskiej były podejmowane już na początku minionego wieku. W 1901 r. Henryk Wiercieński, lokalny badacz Lubelszczyzny, przekonał ówczesnego biskupa lubelskiego Franciszka Jaczewskiego, aby na podstawie zachowanych ksiąg metrykalnych proboszczowie dokonali przeliczeń i sporządzili zestawienia rocznych liczb chrztów, ślubów i pogrzebów. Akcja ta przyniosła wymierne korzyści w postaci rocznych zestawień dla 135 parafii diecezji lubelskiej (brak 10 parafii z ówczesnego dekanatu tomaszowskiego). Drukiem ukazały się tylko przeciętne dziesięcioletnie z 75 parafii⁴⁴.

Po II wojnie światowej środowisko historyków wielokrotnie wysuwało postulaty uaktualnienia wiedzy na temat zasobów ksiąg metrykalnych⁴⁵. Z podobną inicjatywą, odnoszącą się do ziemi lubelskiej, wystąpił Zygmunt Sułowski⁴⁶. W 1954 r. kuria lubelska rozesała do proboszczów ankietę z zapytaniem o stan zachowania ksiąg metrykalnych. Wyniki tej akcji nie były satysfakcjonujące, część parafii w ogóle nie udzieliła odpowiedzi⁴⁷. Konkretnie ustalenia w tym

⁴¹ Tamże, s. 67; R. Kotecki, op. cit., s. 161–162.

⁴² J. Gawrysiakowa, op. cit., s. 22.

⁴³ Szerzej na ten temat: B. Kumor, *Przepisy państwowe i kościelne dotyczące metryk kościelnych w zaborze austriackim*, „Przeszłość Demograficzna Polski” (dalej cyt.: „PDP”), 7, 1975, s. 93–107; J. Gawrysiakowa, op. cit., 22–24.

⁴⁴ H. Wiercieński, *Próbki szperań po archiwach. Z ruchu ludności i zaludnienia na terytorium dawnego województwa lubelskiego w ciągu 3-ch ostatnich stuleci*, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego”, 4, 1910, s. 313–329. O samej akcji, a także o wartości zebranych danych zob. S. Hoszowski, *Dynamika rozwoju zaludnienia Polski w epoce feudalnej (X–XVIII w.)*, „Roczniki Dziejów Społeczno-Gospodarczych” (dalej cyt.: „RDSG”), 13, 1951, s. 154–193. Ustalenia dotyczące dotychczasowych badań nad zasobem ksiąg metrykalnych opublikowałem w: P. Rachwał, *Historyczna rejestracja metrykalna w archiwach parafialnych w Lubelskiem*, [w:] *Retrospekcja i ochrona dziedzictwa kulturowego*, red. S. Kowalska, D. Wańka, Poznań–Kalisz 2015, s. 156–157.

⁴⁵ S. Hoszowski, *Dynamika...*, s. 191–193; W. Kula, *Stan i potrzeby badań nad demografią historyczną dawnej Polski (do początków XIX w.)*, „RDSG”, 13, 1951, s. 23–110; tenże, *Problemy i metody historii gospodarczej*, Warszawa 1963, s. 407 i n.; I. Gieysztorowa, *Badania demograficzne na podstawie metryk parafialnych*, „Kw.HKM”, R. X, 1962, nr 1–2, s. 103.

⁴⁶ Z. Sułowski, *O właściwą metodę wykorzystywania metryk kościelnych dla badań demograficznych*, tamże, s. 81–100.

⁴⁷ Tenże, *O potrzebie rejestracji metryk kościelnych*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” (dalej cyt.: „ABMK”), 5, 1962, s. 8–9.

zakresie poczynił natomiast ks. Franciszek Stopniak. W artykule poświęconym archiwom parafialnym dekanatu lubelskiego znalazły się m.in. informacje o aktualnym zasobie ksiąg metrykalnych⁴⁸. Księgi opisano, podając daty skrajne trzech rodzajów zapisów. Choć wykaz ten wydaje się niepełny⁴⁹, to docenić należy duży wkład pracy włożony przez autora.

W trakcie akcji mikrofilmowania metryk prowadzonej w Archiwum Diecezjalnym w Lublinie, Z. Sułowski oraz J. Gawrysiakowa dokonali weryfikacji materiałów zebranych w czasie akcji H. Wiercieńskiego. Okazało się, że zebrane na początku XX w. dane obarczone są pewnym błędem, wynikającym głównie z niezachowania należytej staranności w wykorzystywaniu źródeł. Wyniki kontroli, z obszernym komentarzem, opublikowano na łamach „Przeszłości Demograficznej Polski”⁵⁰.

V. Stan obecny (XII 2013 r.)

Ustawodawstwo kościelne doby staropolskiej w ograniczonym zakresie podejmowało sprawę ochrony metryk. Dopiero przepisy państwowe poszczególnych państw zaborczych wprowadziły obowiązek sporządzania zapisów w dwóch egzemplarzach. Unikat miał pozostać w archiwum parafialnym, duplikat odsyłało odpowiednim organom administracji państwowej⁵¹. W Lubelskiem do czasów biskupa Wojciecha Skarszewskiego problem ten w zasadzie nie był regulowany.

Księgi metrykalne z obszaru archidiecezji lubelskiej przechowywane są w parafiach⁵² (za wyjątkiem kilku woluminów z parafii Czemierniki⁵³, Łańcuchów⁵⁴, Niedrzwica⁵⁵ i Puchaczów⁵⁶, znajdujących się w Archiwum Państwowym w Lublinie), w sumie 366 jednostek archiwalnych. Do najstarszych, pochodzących z XVI w., należą metryki ochrzczonych z parafii Chodel, Łęczna, Czemierniki i Piotrawin. Z końca tego stulecia zachowały się także metryki zaślubionych z dawnej parafii św. Michała w Lublinie, z Kazimierza Dolnego, Chodla i Piotrawina. W tych dwóch ostatnich metryki zaślubionych zostały wpisane do tych samych ksiąg co chrzty. W przypadku zgonów nie odnotowano zapisów z XVI stulecia, a najstarsza rejestracja pochodzi z lat osiemdziesiątych XVII w. (Kazimierz Dolny i Krzczonów) oraz z lat dziewięćdziesiątych XVII w. (Kurów).

⁴⁸ Badania objęły parafie: Abramowice, Czerniejów, Dys, Konopnica, Zemborzyce, Lublin (pw. św. Agnieszki), Lublin (pw. św. Jana), Lublin (pw. św. Mikołaja), Lublin (pw. św. Pawła). Księgi opisano uwzględniając początkową i końcową datę zapisów w każdym z trzech rodzajów metryk, zob. F. Stopniak, *Archiwa parafialne dekanatu lubelskiego*, „ABMK”, 9, 1964, s. 5–19.

⁴⁹ Porównaj z wynikami badań zamieszczonymi w Aneksie I.

⁵⁰ Autorka publikacji zestawiała zachowane metryki, stosując kryterium ciągłości chronologicznej odnotowanych faktów, nie uwzględniła natomiast chronologii wpisów w poszczególnych księgach, co utrudnia porównanie zebranego materiału źródłowego z aktualnym stanem zasobów, zob. J. Gawrysiakowa, *Zasoby archiwów parafialnych, ziemia lubelska, parafie rzymskokatolickie. Stan na 1 II 1980 r.*, „PDP”, 1981, 13, s. 119–124. Wykaz zachowanych ksiąg metrykalnych w dekanacie Kazimierz nad Wisłą na 1782 rok sporządził także B. Kumor, *Dzieje diecezji...*, s. 678.

⁵¹ B. Kumor, *Metryki kościelne...*, s. 68–70.

⁵² Praktyka w tym zakresie jest różna, choć większość diecezji zdecydowała się na centralne gromadzenie zasobów, M. Dębowska, *Stan badań nad archiwami parafialnymi w Polsce*, „ABMK”, 75, 2001, s. 11–18. A. Biernat, op. cit., s. 65–76.

⁵³ Archiwum Państwowe w Lublinie (dalej cyt.: APL), zespół 106, Akta parafii rzymskokatolickiej w Czemiernikach (księga chrztów), sygn. 2.

⁵⁴ APL, zespół 106, Akta parafii rzymskokatolickiej w Łańcuchowie (księga chrztów, ślubów i zgonów), sygn. 1.

⁵⁵ APL, zespół 106, Akta parafii rzymskokatolickiej w Puchaczowie (księga chrztów), sygn. 1.

⁵⁶ APL, zespół 106, Akta parafii rzymskokatolickiej w Niedrzwicy (3 księgi chrztów, 1 wspólna księga ślubów i zgonów, 1 księga ślubów, 1 księga zgonów), sygn. 1–6.

Wśród wszystkich zarejestrowanych woluminów najwięcej jest ksiąg chrztów — 204, ksiąg ślubów jest 98, zgonów — 64. Spośród ogólnej liczby ksiąg ochrzczonych pięć pochodzi z XVI w., 58 — z XVII w. i 141 ksiąg — z XVIII w. Dla ślubów jest to odpowiednio: 2, 33 i 63, a dla zgonów: 0, 3 i 61.

Dodatkowo 26 ksiąg, w których zawarto wpisy ochrzczonych, odnotowuje także zapisy zaślubionych, zaś 5 ksiąg ochrzczonych jest współoprawnych ze zgonami. Z kolei 17 ksiąg spośród ogólnej liczby ksiąg ochrzczonych odnotowuje równocześnie śluby i zgony. Współoprawnych woluminów, zawierających metryki ślubów i zgonów, jest 7.

Stan zachowania jednostek archiwalnych jest z reguły dobry, sporadycznie zdarzają się księgi pozbawione okładek, stosunkowo rzadko brakuje kart. Natomiast dosyć często karty noszą ślady zawilgocenia. Poza kilkoma wyjątkami (np. księgi z parafii Kazimierz Dolny) nie uniemożliwiają one jednak odczytania zapisanej treści. Do powtarzających się rodzajów uszkodzeń należą ubytki spowodowane przez insekty. Sporadycznie skala zniszczeń jest na tyle rozległa, że utrudnia, a czasem uniemożliwia wykorzystanie źródła, jak w przypadku księgi chrztów z parafii Mełgiew (zapisy z lat 1744–1752). W tym przypadku zrezygnowano z digitalizacji materiału źródłowego, ponieważ kontakt z podziurawionymi kartami powodował ich rozpad.

Szczegółowy wykaz staropolskich ksiąg metrykalnych (Aneks 1) przechowywanych w archiwach parafialnych jest efektem kwereudy przeprowadzonej w ramach badań nad zaludnieniem ziemi lubelskiej od XVI do XIX wieku. Jednym z głównych celów projektu jest inwentaryzacja i digitalizacja ocalałych staropolskich ksiąg metrykalnych. Utworzenie kopii cyfrowych i ich udostępnienie w Internecie pozwoli, co najważniejsze, zabezpieczyć oryginały przed zniszczeniem, dodatkowo odciąży archiwa parafialne od licznej grupy badaczy, a tym ostatnim umożliwi eksplorację źródeł⁵⁷.

ANEKS 1

Staropolskie księgi metrykalne przechowywane w wybranych archiwach parafialnych archidiecezji lubelskiej⁵⁸

Parafia	Chrzty	Śluby	Zgony
Abramowice	×	×	×
Baranów	×	×	×
Bełżyce	III 1605–XI 1622	X 1605–IV 1612	III 1722–XII 1764
	VIII 1628–XII 1645	II 1630–XI 1698	I 1770–XII 1797
	XII 1645–XI 1664	I 1699–II 1729	
	XI 1665–XII 1678	V 1729–XI 1760	
	I 1679–II 1698	I 1766–II 1797	

⁵⁷ Artykuł jest podsumowaniem pierwszego etapu projektu, który zakłada m.in. dyskretyzację staropolskich ksiąg metrykalnych przechowywanych w archiwach parafialnych archidiecezji lubelskiej. Szczegółowe informacje na temat zasobu ksiąg metrykalnych, stanu ich zachowania, kompletności, czytelnik znajdzie w przygotowywanej do druku pracy mojego autorstwa: „Księgi metrykalne i stanu cywilnego w archiwach parafialnych w Lubelskiem. Studium źródłoznawcze”, t. I–II. Informacje na temat całego projektu dostępne są na stronie: www.ksiegimetrykalne.pl (dostęp 09.03.2014).

⁵⁸ W wykazie uwzględniono księgi metrykalne, których prowadzenie rozpoczęto przed 1795 rokiem. Dаты skrajne oznaczają pierwszy i ostatni wpis dokonany w danym woluminie. Kursywą oznaczono księgi współoprawne, tj. zawierające zapisy więcej niż jednej serii (chrztów, ślubów lub zgonów). Znak „x” oznacza, iż w parafii nie ma w ogóle ksiąg metrykalnych z tego okresu.

Parafia	Chrzty	Śluby	Zgony
Bełżyce cd.	II 1698–VII 1724		
	VII 1724–X 1762		
	X 1762–III 1789		
	III 1789–XII 1819		
Biskupice	IX 1641–III 1681	I 1690–I 1726	III 1711–VIII 1764
	I 1699–VIII 1717	II 1726–IX 1766	X 1764–I 1798
	XI 1733–XI 1773	I 1767–XI 1796	
	XI 1772–XI 1796		
	III 1792–VIII 1796		
Bochotnica	I 1726–VI 1783	I 1728–XI 1796	II 1726–XI 1783
	VII 1783–III 1800	I 1797–XI 1825	
Bychawa	VIII 1617–IV 1716	I 1711–XI 1741	I 1771–X 1797
	X 1665–III 1691	I 1752–VII 1770	
	I 1717–XII 1746	I 1771–X 1797	
	XII 1746–XII 1770		
	I 1771–X 1797		
Bychawka	VIII 1787–XII 1800	IX 1787–IX 1797	II 1787–IX 1797
Bystrzyca	III 1693–I 1741	II 1662–II 1693	V 1770–XII 1784
	IV 1722–II 1745	V 1764–XI 1784	I 1785–I 1827
	III 1745–III 1764	I 1785–XI 1825	
	IV 1764–IV 1775		
	IV 1775–XII 1784		
	I 1785–XII 1826		
Chodel	XI 1590–I 1650	I 1721–XI 1773	I 1771–IV 1797
	II 1597–III 1662	I 1774–I 1797	
	I 1735–V 1758		
	II 1765–III 1776		
	II 1777–I 1796		
Czemierniki	IX 1595–I 1602	III 1615–I 1631	I 1739–XII 1776
	I 1614–IX 1626	I 1714–III 1761	I 1777–XII 1789
	VI 1627–IX 1641	V 1791–VIII 1806	I 1790–XII 1799
	XII 1645–XII 1663	I 1792–XI 1798	
	I 1663–VIII 1683		
	VIII 1683–IX 1691		
	II 1707–XI 1711		
	III 1713–VIII 1729		
	VIII 1729–VII 1755		
	VI 1756–IV 1769		

Parafia	Chrzty	Śluby	Zgony
Czerniejów	XI 1673–II 1706	I 1668–XI 1705	
	II 1711–III 1748	I 1710–XI 1793	
	IV 1748–XII 1760		
	I 1761–XII 1779		
	I 1780–I 1798		
Częstoborowice	×	×	×
Dys	I 1647–II 1700	VI 1698–IX 1721	VIII 1721–VI 1748
	V 1698–VII 1720	XI 1721–I 1751	VI 1748–XII 1769
	VII 1720–II 1730	I 1751–XI 1773	I 1770–XII 1793
	II 1730–IV 1748	I 1774–X 1796	I 1794–X 1798
	V 1748–I 1760		
	I 1760–III 1800		
Fajstawice	XI 1757–XII 1786		II 1757–XII 1794
	I 1787–IV 1797		
Firlej	X 1685–III 1789	VIII 1760–X 1796	III 1719–VII 1758
	VII 1729–II 1750	I 1775–VII 1789	VIII 1758–I 1797
	II 1750–III 1763;		
	III 1763–VI 1791		
	VII 1791–VI 1797		
Garbów	×	×	×
Gołąb	III 1787–XI 1812		I 1776–XI 1819
Kamionka	III 1710–V 1761	V 1610–II 1686	I 1767–X 1796
	X 1761–XII 1796	I 1712–IX 1761	
		X 1761–IX 1796	
Karczmiska	IX 1710–IX 1780	IX 1780–XI 1824	IX 1780–XI 1824
	IX 1780–XII 1825		
Kazimierz	VII 1617–I 1635	1586–VII 1636	I 1687–V 1767
	V 1663–VII 1680	X 1637–VI 1686	II 1790–IX 1797
	I 1687–I 1725	I 1687–X 1754	
	I 1726–IV 1767		
	IV 1794–IX 1797		
Kielczewice	VII 1679–IV 1716;		
	I 1761–IV 1797;		
Kijany	VI 1725–II 1740	VII 1732–X 1756	IV 1773–IX 1798
	II 1740–II 1748	XI 1756–VI 1797	
	II 1748–IX 1774		
	IX 1774–X 1798		
Klementowice	V 1751–XI 1765		VII 1720–X 1785
	XI 1765–II 1795		
Kluczkowice	IX 1786–IX 1797	I 1787–II 1797;	IX 1786–III 1797

Parafia	Chrzty	Śluby	Zgony
Konopnica	I 1719–XI 1729	I 1730–II 1789	VI 1759–IV 1811
	I 1726–XI 1738		
	XII 1738–V 1765		
	V 1765–VII 1792		
	VII 1792–IV 1811		
Końskowola	VI 1668–XII 1689	VII 1644–IX 1690	I 1718–XII 1763
	V 1691–II 1714	I 1700–XI 1763	I 1764–V 1790
	VII 1732–XII 1763	I 1764–VI 1798	V 1790–I 1798
	I 1764–III 1787		
	III 1787–I 1798		
Krasienin	[?] 1604–XII 1700	I 1727–II 1798	
	I 1701–XII 1772		
	I 1773–III 1797		
Krężnica Jara	×	×	×
Krzczonów ⁵⁹	VI 1656–VII 1806	II 1618–X 1620	II 1684–VI 1697
	V 1658–V 1660	I 1624–IX 1631	IV 1774–V 1788
	III 1661–VI 1663	IX 1623–I 1627	VI 1788–XII 1797
	III 1671–XI 1690	X 1631–II 1637	
	I 1707–XII 1709	II 1637–XI 1641	
	I 1710–XI 1711	I 1648–VIII 1648	
	VI 1714–XI 1748	VII 1685–II 1694	
	I 1748–V 1764	II 1694–II 1695	
	III 1755–II 1782	XI 1694–I 1695	
	VIII 1774–V 1795		
Kurów	IX 1628–II 1656	X 1690–X 1750	V 1698–XI 1747
	III 1691–IX 1717	XI 1750–X 1781	I 1746–XII 1778
	VII 1769–X 1780	I 1783–IV 1825	I 1782–XII 1811
	I 1782–XII 1792		
Lubartów	IV 1700–IV 1714	V 1663–XI 1699	V 1720–V 1749
	I 1731–XII 1750	IX 1714–XII 1746	I 1790–I 1797
		I 1747–XI 1780	
Lublin św. Michał	X 1582–III 1590	IX 1595–II 1610;	V 1771–III 1793
	X 1612–IX 1624	XI 1613–XI 1629	III 1793–XII 1797
	VI 1626–XI 1638	V 1630–VIII 1658	
	IX 1664–VII 1670	IV 1661–X 1692	
	VIII 1670–V 1683	V 1709–II 1746	

⁵⁹ Część zapisów metrykalnych znajduje się na luźnych kartach, które zabezpieczono w oddzielnych kopertach, te z kolei zostały opisane z podaniem nazwy serii i dat skrajnych. Powyższy opis oddaje wiernie formę przechowywanych archiwaliów, rozproszony materiał tworzył pierwotnie zwarte woluminy. Trudno obecnie jednoznacznie przyporządkować i określić daty skrajne poszczególnych ksiąg. Pomóc w tym mogłyby szczegółowe badania paleograficzne zachowanego materiału źródłowego.

Parafia	Chrzty	Śluby	Zgony
Lublin św. Michał cd.	V 1683–XII 1699	I 1747–II 1781	
	I 1700–III 1733	IV 1781–X 1797	
	IV 1733–VI 1751		
	VI 1751–XII 1773		
	X 1773–I 1790		
	I 1790–X 1803		
Lublin św. Mikołaj	X 1669–XII 1704	IX 1669–XI 1711	VII 1722–VII 1766
	VII 1713–XI 1723	I 1712–VII 1721	VII 1766–IX 1782
	X 1731–IX 1746	IX 1721–II 1742	X 1784–XI 1792
	IX 1764–VII 1777	VII 1742–II 1765	XI 1792–IX 1796
	VII 1777–XI 1786	IV 1765–XI 1790	
	XI 1786–I 1797	I 1791–XI 1796	
Łańcuchów	I 1786–I 1797	I 1743–XI 1796	1734–1796
Łęczna	IX 1598–IV 1695	I 1627–XI 1767	II 1737–II 1791
	[?]1640–X 1650		II 1791–XII 1796
	I 1651–X 1665		
	I 1666–I 1702		
	IV 1683–I 1692		
	III 1702–XII 1725		
	III 1726–IV 1749		
	III 1749–VI 1767		
	VII 1767–XI 1780		
	X 1780–I 1797		
Łuszczów	x	x	x
Markuszów	IV 1722–XII 1780		
	I 1781–XII 1803		
Matczyn	X 1687–V 1709	X 1763–V 1799	
	I 1730–XI 1762		
	X 1762–VI 1799		
Mełgiew	XI 1687–IV 1706	V 1664–II 1704	II 1725–IX 1762
	I 1744–XII 1752	I 1755–VIII 1797	VII 1764–II 1797
	VIII 1753–I 1766		
	IX 1766–X 1781		
	XI 1781–V 1797		
Michów	I 1765–XII 1796	VI 1711–VII 1765	
		I 1766–XII 1796	
Milejów	x	x	x
Niedrzwica	x	x	x

Parafia	Chrzty	Śluby	Zgony
Opole Lubelskie	I 1661–XII 1678	XI 1635–XI 1743	I 1771–IV 1791
	XI 1707–IX 1743		V 1791–V 1795
	IX 1743–XII 1772		
	I 1773–VII 1786		
	VII 1786–IX 1794		
	IX 1794–IV 1797		
Piaski	XII 1673–III 1711	IX 1792–VI 1812	VII 1739–IX 1805
	I 1720–XII 1747		
	I 1748–IX 1779		
	XII 1792–X 1824		
Piotrawin	V 1599–II 1772	X 1716–II 1767	
	VI 1606–III 1715		
	IV 1631–IV 1801		
	V 1711–XII 1758		
Puchaczów		I 1756–XI 1796	I 1756–IV 1791
			X 1791–XII 1796
Ratoszyn	X 1747–V 1767		
	II 1768–I 1798		
Rudno	VI 1656–I 1717		VI 1794–I 1797
	XI 1756–VIII 1796		
Serniki	I 1697–XI 1712	I 1714–XI 1778	VIII 1721–VII 1765
	I 1719–I 1750	I 1779–II 1797	VIII 1765–XII 1816
	I 1750–II 1772		
	X 1772–VIII 1793		
	VIII 1793–XII 1825		
Targowisko	III 1657–VI 1706	V 1787–IX 1797	V 1787–IX 1797
	IX 1706–XII 1730		
	I 1742–XI 1757		
	XII 1757–IV 1787		
	I 1787–XI 1797		
Wąwolnica	XI 1635–VI 1662	XI 1635–I 1694	X 1719–IX 1768
	V 1660–XII 1704	I 1696–XI 1778	X 1768–I 1798
	I 1705–XII 1750		
	I 1751–IV 1798		
Wilkołaz	VIII 1753–II 1767	VII 1668–VII 1678	
	I 1774–II 1797		
	IX 1793–IX 1797		
Wilków	IV 1742–V 1785	I 1741–I 1797	

Parafia	Chrzty	Śluby	Zgony
Włostowice	VI 1639–VIII 1729		
	X 1676–XI 1721		
	I 1722–X 1749		
	VIII 1745–IX 1762		
	X 1761–XII 1774		
	I 1775–XII 1787		
	I 1788–XII 1793		
	I 1794–II 1798		
Wojciechów	XI 1689–II 1703	VII 1689–VI 1732	XII 1724–X 1785
	I 1702–III 1734	XI 1732–II 1781	
	IV 1734–IV 1773	II 1781–I 1797	
	IX 1773–II 1789		
Wysokie	IV 1693–VI 1701	I 1726–VII 1797	
	II 1728–XI 1752		
	IX 1752–XII 1766		
	I 1768–VIII 1783		
Zemborzyce	I 1770–XII 1797		
	XI 1775–VII 1816		
Żyrzyn	V 1741–IV 1783	VI 1755–II 1782	V 1769–VII 1788
	IV 1783–VIII 1798	V 1782–XII 1797	

ANEKS 2

Współczesna przynależność dekanalna parafii objętych inwentaryzacją zasobów ksiąg metrykalnych

Dekanat lubelski południowy: Lublin pw. św. Jakuba Apostoła (dawna parafia Abramowice), Czerniejów pw. św. Wawrzyńca.

Dekanat lubelski północny: Dys pw. św. Jana Chrzciciela.

Dekanat lubelski śródmiejski: Lublin pw. św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty (Archikatedra), Lublin pw. św. Mikołaja.

Dekanat lubelski podmiejski: Bystrzyca pw. Wniebowzięcia NMP, Kijany pw. św. Anny, Łuszczów pw. św. Barbary.

Dekanat bełżycki: Bełżyce pw. Nawrócenia św. Pawła Ap., Chodel pw. Trójcy Świętej i Narodzenia NMP, Niedrzwica Kościelna pw. św. Bartłomieja Apostoła, Ratoszyn pw. św. Macieja Apostoła i św. Katarzyny, Wojciechów pw. św. Teodora, Matczyn, pw. Wniebowzięcia NMP.

Dekanat bychawski: Bychawa pw. św. Jana Chrzciciela i św. Franciszka z Asyżu, Bychawka pw. Wszystkich Świętych, Krzczonów pw. Wniebowzięcia NMP.

Dekanat czemiernicki: Czemierniki pw. św. Stanisława BM.

Dekanat garbowski: Garbów pw. Przemienienia Pańskiego, Krasienin pw. Narodzenia NMP i św. Sebastiana, Kurów pw. Narodzenia NMP i św. Michała Archanioła, Markuszów pw. św. Józefa, Nałęczów pw. św. Jana Chrzciciela (dawna p. Bochoćnica).

Dekanat kazimierski: Karczmiska pw. św. Wawrzyńca, Kazimierz Dolny pw. św. Jana Chrzciciela i św. Bartłomieja Apostoła, Końskowola pw. Znalezienia Krzyża Świętego i św. Andrzeja Apostoła, Wąwolnica pw. św. Wojciecha bm, Wilków pw. św. Floriana i św. Urszuli.

Dekanat konopnicki: Konopnica pw. Wniebowzięcia NMP i św. Katarzyny Aleksandryjskiej, Krężnica Jara pw. św. Floriana, Lublin pw. św. Marcina (dawniej Zemborzyce).

Dekanat kraśnicki: Wilkołaz pw. św. Jana Chrzciciela.

Dekanat lubartowski: Lubartów pw. św. Anny, Firlej, pw. Przemienienia Pańskiego.

Dekanat łęczyński: Łańcuchów pw. św. Jana Chrzciciela, Łęczna pw. św. Marii Magdaleny, Puchaczów pw. Wniebowzięcia NMP, Milejów, pw. Wniebowzięcia NMP.

Dekanat michowski: Baranów pw. św. Jana Chrzciciela, Kamionka pw. św. Apostołów Piotra i Pawła, Michów pw. Wniebowzięcia NMP, Rudno pw. Podwyższenia Krzyża Świętego.

Dekanat opolski: Kluczkowice pw. Świętej Trójcy, Opole Lubelskie pw. Wniebowzięcia NMP, Piotrawin pw. św. Tomasza Apostoła i św. Stanisława BM.

Dekanat piasecki: Biskupice pw. św. Stanisława BM, Częstoborowice pw. św. Apostołów Piotra i Pawła, Piaski pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, Fajslawice, pw. św. Jana Nepomucena.

Dekanat puławski: Puławy pw. św. Józefa (dawniej Włostowice), Klementowice pw. św. Klemensa i św. Małgorzaty, Gołąb pw. św. Floriana i św. Katarzyny, Żyrzyn, pw. św. Apostołów Piotra i Pawła.

Dekanat turobiński: Targowisko pw. św. Tomasza Becketa, Wysokie pw. św. Michała Archanioła.

Dekanat świdnicki: Mełgiew pw. św. Wita.

Dekanat zakrzowiecki: Kielczewice pw. Trójcy Przenajświętszej i Nawiedzenia NMP, Boża Wola pw. św. Antoniego Padewskiego.

Adres Autora:

Dr Piotr Rachwał

Instytut Historii

Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II

Al. Raławickie 14

20-950 Lublin

piotrach@kul.lublin.pl

OLD-POLISH REGISTERS IN THE PARISH ARCHIVES OF THE ARCHDIOCESE OF LUBLIN

Research based on registers has a long tradition, being relevant to historical demography, genealogy and widely understood social history. Using this type of material is dependent on information on existing resources and their accessibility. When registers are kept in parish archives, scattered records are difficult or even impossible to explore. Therefore, it is vital to produce inventories of archives in order to make them available to researchers.

The presentation of sources undertaken in the article is preceded by a discussion of administrative divisions and legal regulations relevant to the registration of births, deaths and marriages. Earlier attempts at cataloguing sources from the region of Lublin are also recounted. The article lists 58 registers from 58 parishes, presently of the archdiocese of Lublin, which used to be part of the diocese of Cracow before the establishment of the Chełm-Lublin diocese in 1790.

The choice of parishes to be investigated was conditioned by geographical factors and by the fact that they had shared the historical affiliation to the Lublin diocese structures. 50 of the parishes investigated were established in the 16th c., four in the 17th c., and one in the 18th c. The group also included two parishes which were formally established after 1795 but which had functioned earlier as subsidiaries, having a resident priest and separate registers. The parish archives in question have 366 registers from before 1795, the oldest coming from the late 16th c. (baptism registers in Czemierniki, Chodel, Łęczna and Piotrawin, and marriage registers in Kazimierz and Lublin).

Translated by
Izabela Szymańska

